

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі узагальнено фактори, які впливають на управління конкурентоспроможністю підприємства

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, фактори, фактори конкурентоспроможності

Abstract

The main factors that affecting the competitiveness of enterprises and generalized in the work

Keywords: competition, competitiveness, competitiveness of enterprise, factors, factors of competitiveness

Вступ

На сьогодні однією з основних умов становлення і розвитку ринкової економіки є створення конкурентного середовища та організація взаємодії суб'єктів господарювання, які конкурують між собою у сфері виробництва і подальшого просування на ринок товарів та послуг. Саме конкуренція виступає тією рушійною силою, яка спонукає господарюючі суб'єкти до закріплення та посилення своїх конкурентних позицій на ринку, а також до випуску нових видів продуктів. Тим самим вона виступає безпосередньою причиною виникнення одних виробництв і галузей, а також поступового відмирання і зникнення інших. Проте, для визначення власних позицій, підприємству потрібно дослідити та виокремити фактори, що впливають на можливості отримання додаткових переваг у конкурентній боротьбі. Таким чином, дослідження факторів впливу на управління конкурентоспроможністю підприємства набуває більшої актуальності на даному етапі розвитку економіки країни.

Проблематиці визначення та аналізу факторів, що впливають на управління конкурентоспроможністю підприємства, приділено суттєву увагу у численних роботах закордонних та вітчизняних вчених, як: Б. А. Райзберга, Р. А. Фатхутдінова, М. Портера, В. А. Павлова, С. Бондаренка, І. Г. Кадируса, О. І. Драгана та інших.

Метою роботи є узагальнення факторів, які впливають на управління конкурентоспроможністю підприємства.

Виклад основних результатів дослідження

Важливою передумовою формування конкурентоспроможності підприємства є визначення сукупності факторів, вплив яких може підвищувати та зменшувати її загальний рівень. Крім того, аналіз факторів допомагає виявити сильні й слабкі сторони діяльності як самого підприємства так і його конкурентів.

Поняття «фактор» походить від лат. factor – той, що робить або той, що виготовляє. Зазвичай, він визначається як істотна обставина в явищі або процесі, що досліджується, вихідна складова чого-небудь. На думку Б. Райзберга та Р. Фатхутдінова, фактори – це параметри, що визначають характер і результативність протікання економічних процесів, що зумовлюють кількість і якість економічного продукту, який виготовляється [1].

В. Павлова визначає фактори конкурентоспроможності підприємства як безпосередню причину, наявність якої є необхідною і достатньою умовою зміни одного чи декількох критеріїв конкурентоспроможності [2]. Аналіз зниження або підвищення впливу окремих факторів на конкурентоспроможність підприємств дає можливість оцінити її та сприяє визначенню подальшої

стратегії розвитку підприємства. С. Бондаренко та В. Бокій стверджують, що конкурентоутворюючі фактори – це рушійна сила, яка формує і визначає характер конкурентоспроможності [3].

Також слід зауважити, що дослідження факторів конкурентоспроможності підприємств було приведені і в роботах М. Портера. При цьому фактори конкурентоспроможності розуміються ним як одна з чотирьох основних детермінант конкурентної переваги поряд із стратегією фірм, їх структурою і конкурентами, умовами попиту і наявністю споріднених або суміжних галузей і підприємств, конкурентоздатних на світовому ринку [4].

Всі фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, М. Портер пропонує поділити на декілька типів. Так, в залежності від ролі у забезпечення конкурентоспроможності, фактори поділяються на основні і розвинені. Основні фактори – це природні ресурси, кліматичні умови, географічне положення країни, некваліфікована і напівкваліфікована робоча сила тощо. В свою чергу розвинені фактори – це сучасна інфраструктура обміну інформацією, висококваліфіковані кадри (фахівці з вищою освітою, фахівці в області ЕОМ і ПК) і дослідницькі відділи університетів, що займаються високотехнологічними дисциплінами.

Класифікація факторів на основні і розвинені є умовною. Основні фактори існують об'єктивно або для їх створення потрібні незначні державні і приватні інвестиції. Як правило, створювана ними перевага нестійка, а прибуток від використання є низким. Набагато більше значення для конкурентоспроможності мають розвинені фактори, як чинники вищого ступеню. Для їх розвитку необхідні значні, часто тривалі за часом вкладення капіталу і людських ресурсів. Крім того, необхідною умовою самого створення розвинених факторів є використання висококваліфікованих кадрів і сучасних технологій. Особливістю цих факторів є те, що їх важко придбати на світовому ринку. В той же час вони є неодмінною умовою інноваційної діяльності підприємства.

Іншим принципом класифікації факторів є ступінь їх спеціалізації. Відповідно до цього вони діляться на спільні і спеціалізовані. Спільні фактори, до яких М. Портер відносить систему автомобільних доріг, персонал з вищою освітою, можуть бути використані в широкому спектрі галузей. Спеціалізовані фактори – це вузькоспеціалізований персонал, специфічна інфраструктура, бази даних в певних сферах знання, а також інші чинники, які застосовуються в одній або в обмеженій кількості галузей.

І, нарешті, ще один принцип класифікації факторів конкурентоспроможності підприємства за походженням є їх поділ на природні (природні ресурси, географічне положення) і штучно створені. Зрозуміло, що останні є факторами вищої ланки і забезпечують стійку конкурентоспроможність.

Слід зауважити, що в економічній літературі найбільш розповсюдженою є класифікація факторів управління конкурентоспроможністю підприємств на зовнішні та внутрішні. Виокремлення саме таких факторів є логічним, тому що для визначення конкурентоспроможності підприємства потрібно враховувати не лише процеси та перетворення, які відбуваються на підприємстві, але й динаміку змін, що пов'язані із зовнішнім середовищем [5]. Це потрібно для того, щоб своєчасно й адекватно реагувати на них.

Так, зовнішні фактори являють собою сукупність суб'єктів господарювання, економічних, суспільних і природних умов, національних і міждержавних інституціональних структур та інших зовнішніх умов і чинників, що діють у глобальному оточенні та здійснюють вплив або можуть вплинути на функціонування підприємства [6]. Основні складові зовнішнього середовища наведено у таблиці 1.

Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства проводиться у загальновизнаному порядку. Після встановлення місії та цілей підприємства виконується діагностичний етап, який передбачає: оцінку змін, що впливають на різні аспекти потенціалу підприємства; визначення факторів, що представляють погрозу для конкурентоспроможності потенціалу підприємства; аналіз діяльності конкурентів; визначення факторів, що представляють більше можливостей для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Аналіз факторів впливу зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства дає час для прогнозування можливостей, розробки плану дій на випадок непередбачених обставин, розробки заходів, які дозволять перетворити загрози на будь-які вигідні можливості [5].

Таблиця 1 – Основні складові зовнішнього середовища, що впливають на управління конкурентоспроможністю підприємства [7]

Назва	Характеристика
1. Економічні умови	Рівень розвитку господарства загалом та окремих його галузей; інвестиційна привабливість країни; стан оподаткування; рівень заробітної плати в країні, в регіоні, в галузі тощо.
2. Державна політика	Стан і напрям внутрішніх реформ; пріоритети розвитку країни та її стабільність; участь країни у світових інтеграційних процесах.
3. Правове середовище	Гармонійність законодавчої бази; дієвість нормативно-правових актів.
4. Ресурсний потенціал	Забезпечення країни власними природними ресурсами; рівень екологічного навантаження; стан та захищеність всіх видів природних ресурсів.
5. Товарні ринки	Структура і ємність галузевих ринків; потреби та вибагливість споживачів; стандартизація та сертифікація продукції; стійкість позицій лідерів.
6. Ринкова інфраструктура	Рівень інформаційних комунікацій; розгалуженість і різноманітність транспорту; стан банківського і страхового обслуговування тощо.
7. Соціальні умови	Рівень безробіття в країні; структура робочої сили; якість підготовки кваліфікаційної робочої сили; ціна на робочу силу в країні, в регіоні, в галузі; культурний рівень розвитку суспільства.

В свою чергу, внутрішні фактори – це контрольовані чинники діяльності підприємства. Тобто, це фактори, вплив яких на конкурентоспроможність цілком або частково залежить від самого підприємства. Основні складові внутрішнього середовища наведемо у таблиці 2.

Таблиця 2 – Основні складові внутрішнього середовища, що впливають на управління конкурентоспроможністю підприємства [7-8]

Назва	Характеристика
1. Ресурсний потенціал	Основні фонди; сировинні ресурси; технології виробництва; людський капітал.
2. Фінансові можливості	Доступ до фінансових ресурсів; наявність нерозподіленого прибутку; співвідношення між власними та позиченими коштами.
3. Маркетингові дослідження	Дослідження потреб та можливостей споживачів; ступінь задоволення потреб споживачів; ємність ринку.
4. Система постачання	Надійність поставок; дотримання строків; можливість швидкої адаптації та переорієнтації на інші види сировини.
5. Система обліку	Облік запасів, сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва, готової продукції тощо.
6. Збутова діяльність	Налагоджені канали розподілу; наявність мережі фірмових магазинів; рівень витрат на збут.
7. Інформаційні ресурси	Бази даних та їх постійне оновлення.
8. Організаційна структура	Ефективність управління; відповідність організаційної структури задачам діяльності підприємства; оперативність передачі управлінського рішення до виконавців, ефективний контроль за виконанням.
9. Місцезнаходження підприємства	Розвинута інфраструктура; доступ до сировинних ресурсів; наближеність до постачальників.

Тому, під час оцінювання, прогнозування та управління конкурентоспроможністю підприємства необхідно враховувати всю сукупність внутрішніх та зовнішніх факторів, що вплинули або потенційно можуть вплинути на її формування. Слід зазначити, що між внутрішніми та зовнішніми факторами існує тісний взаємозв'язок. Так зовнішні фактори, як правило обумовлюють внутрішні. Іноді важко провести між ними межу і виділити вплив кожного з них,

але внутрішні фактори визначають насамперед конкурентоспроможність підприємства, а зовнішні – його конкурентостійкість.

Висновки

Отже, в результаті проведеного дослідження розглянуто фактори, які впливають на управління конкурентоспроможністю підприємства. Так, в залежності від ролі у забезпеченні конкурентоспроможності, фактори поділяються на основні і розвинені; за ступенем спеціалізації існують спільні та спеціалізовані фактори конкурентоспроможності; за походженням – природні та штучні. Також в економічній літературі найбільш розповсюдженою є класифікація факторів управління конкурентоспроможністю підприємств на зовнішні та внутрішні. В свою чергу основними складовими зовнішнього середовища є економічні умови, державна політика, правове середовище, ресурсний потенціал, товарні ринки, ринкова інфраструктура та соціальні умови. А до основних складових внутрішнього середовища відноситься ресурсний потенціал, фінансові можливості, маркетингові дослідження, система постачання та обліку, збутова діяльність, інформаційні ресурси, організаційна структура та місцезнаходження підприємства.

Слід зауважити, що аналіз факторів впливу на управління конкурентоспроможністю підприємства допомагає виявити сильні й слабкі сторони діяльності як самого підприємства так і його конкурентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Райзберг Б. А. Управление экономикой : [учебник] / Б. А Райзберг, Р. А. Фатхутдинов – М.: Бизнес-школа «Интель-Синтез», 1999. – 784 с.
2. Павлова В. А. Фактори, що формують конкурентоспроможність / В. А. Павлова // Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. – Д.: Вид-во ДУЕП. – 2003. – С. 76–78.
3. Бондаренко С. Про механізм формування конкурентоспроможності продукції промислового підприємства / С. Бондаренко, В. Бокій // Економіка підприємств. – 2001. – № 9. – С. 58–59.
4. Портер М. Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів : [навч. посібник] / М. Портер – К.: Основи, 1998. – 390 с.
5. Кадирус І. Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають / І. Г. Кадирус // Ефективна економіка. – 2014. - №5. – С. 95-101.
6. Драган О. І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти / О. І. Драган // Монографія. – К.: ДАКККиМ, 2006. – 160 с.
7. Ладунка І. С. Дослідження факторів впливу на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств / І. С. Ладунка, М. І. Братанов // Економіка і суспільство. – 2016. – №5. – С. 189-194.
8. Джеджула В. В. Конкурентоспроможність підприємства як економічна категорія [Текст] / В. В. Джеджула, І. Ю. Спіфанова, В. С. Гуменюк // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2018. – №6. – С. 116-121.

Вікторія Віталіївна Кривіцька – студентка групи МОф-156, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, email: viktoria.victory98@gmail.com

Науковий керівник: **Ірина Юріївна Спіфанова** – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Viktoria V. Kryvitska – student, faculty of management and informational security, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, email: viktoria.victory98@gmail.com.

Iryna Yu. Yepifanova – Cand. Ec. Sci (Eng), Assistant Professor of Finance and innovative management, Vinnitsya National Technical University, Vinnitsya.